

УДК 341.24:340.12(092)

ЯРЕМЧУК В. В.,
аспірант кафедри Європейського права
та порівняльного правознавства юридичного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ВІДОБРАЖЕННЯ ПРАВОВИХ ІДЕЙ І. І. ЛУКАШУКА У ВІДЕНСЬКІЙ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Анотація. У статті проаналізовано спроби кодифікації права міжнародних договорів, особливості прийняття Віденської конвенції про право міжнародних договорів і внесок до неї відомого вітчизняного вченого-міжнародника Ігоря Івановича Лукашука.

Ключові слова: Ігор Іванович Лукашук, Віденська конвенція про право міжнародних договорів, міжнародний договір, Віденська дипломатична конференція, кодифікація.

Постановка проблеми. Договір є необхідним елементом нового світового порядку, головним засобом урегулювання міждержавних відносин та оформлення досягнутих результатів. Чимала кількість спроб кодифікації права міжнародних договорів свідчить про нагальну потребу вироблення стандартів регулювання цієї галузі міжнародного права. Напрацювання впродовж декількох років Комісією міжнародного права ООН проекту Віденської конвенції про право міжнародних договорів дало можливість підготовки якісного документа, який став фундаментальним і був ратифікований абсолютною більшістю держав світу. Наступного року ми відзначимо 70-ту річницю з дня прийняття Конвенції. Міжнародно-правові погляди І.І. Лукашука та його внесок до Віденської конвенції про право міжнародних договорів не привертали належної уваги сучасних вітчизняних юристів-міжнародників.

Біографічний нарис і загальний огляд наукової спадщини І.І. Лукашука наявні в публікації [3, с. 184] проф. О.В. Задорожнього. Згадка про участь українського вченого-міжнародника в роботі Віденської дипломатичної конференції «З питань кодифікації права міжнародних договорів» (1968–1969 рр.) міститься в спільній статті [1, с. 138] проф. В.Г. Буткевича та проф. О.В. Буткевич. Доволі поверховий огляд внеску І.І. Лукашука до Віденської конвенції про право міжнародних договорів можна знайти в роботі кандидата юридичних наук Я.А. Павко «Поняття міжнародного договору, його джерела та суб'єкти: термінологічні аспекти проблеми» [12, с. 24].

Мета дослідження – комплексний розгляд правових ідей І.І. Лукашука в проекті Віденської конвенції про право міжнародних договорів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток суспільних, міждержавних зв'язків збільшує кількість договорів і їх значення як основного засобу врегулювання відносин, а також способу закріплення досягнутих домовленостей. Нині неможливо уявити сучасне міжнародне право без договору, який охоплює все нові сфери життя. Як зазначав І.І. Лукашук, настільки безсистемної та суперечливої галузі, як право міжнародних договорів, неможливо було знайти, оскільки були відсутні чіткі формулювання щодо численних важливих питань [6, с. 52].

Власне, варто згадати про неодноразові спроби здійснити кодифікацію. На офіційному рівні вперше в 1924 році в рамках Ліги Націй створено Комітет з прогресивної кодифікації міжнародного права. У 1925 році на першому його засіданні в Женеві створено підкомітет, який був покликаний напрацювати пропозиції щодо права міжнародних договорів. Підкомітет обмежився лише питаннями процедури укладення договорів. Жодних проектів статей тоді не було прийнято, а в доповіді до Ради Ліги Націй підкомітет визначав власну мету функціонування як розроблення лише рекомендацій для держав щодо вирішення спорів. На VI Міжнародній конференції американських держав у 1928 році підписана Гаванська конвенція про міжнародні договори. Однак зазначений документ мав регіональне значення, фактично його дотримуються як міжнародного звичаю. Гаванська конвенція ратифікована лише вісьмома державами й сьогодні становить для науковців трохи більше ніж історичний інтерес до тих напрацювань [14, с. 1167]. Доктринальна кодифікація права договорів здійснювалася й науковими установами, серед яких найбільш відомою є робота, здійснена в 1935 році на базі Гарвардського університету. Проект містив процесуальні норми щодо укладення договору. У напрацюваннях учених Гарвардського університету на особливу увагу, на думку І.І. Лукашука, заслуговує положення про неприпустимість посилань на внутрішнє право для виправдання невиконання договору без будь-яких винятків [10, с. 48].

Згодом ініціаторами кодифікації права міжнародних договорів у рамках ООН були члени Комісії міжнародного права, які на своїй першій сесії в 1949 році включили до порядку денного тему «Право міжнародних договорів». 20 квітня 1949 року на 6-му засіданні Комісії під час обговорень тем, які підлягають кодифікації, представник Греції Жан Спіропулос наголосив, що питання договорів є одним із найважливіших питань міжнародного права як у теоретичних, так і практичних аспектах [27, с. 48]. Пропозиція Комісії схвалена Генеральною Асамблеєю, яка визнала кодифікацію цієї теми пріоритетним завданням. Спеціальними доповідачами із цієї теми були видатні юристи Дж. Браерлі, Х. Лаутерпахт і Дж. Фіцморіс.

Відповідно до Резолюції 2287 (XXII) ООН від 6 грудня 1967 року, Генеральна Асамблея 26 березня 1968 року скликала першу сесію конференції Організації Об'єднаних Націй з права договорів. Вона тривала до 22 травня

1969 року та проходила в рамках двох сесій. У ній узяли участь представники 110 держав і 14 спостерігачів від спеціалізованих і міжурядових установ.

Після попередніх невдалих спроб кодифікації права договорів прийняття Віденської конвенції в 1969 році стало важливим етапом задля міжнародного співтовариства та підтримання миру й безпеки, для багатостороннього співробітництва та зміцнення верховенства права в міжнародних відносинах.

Необхідно зазначити, що робота Віденської конференції ООН у 1969 році була непростотою й супроводжувалася політичними баталіями, зокрема супротив чинили держави, котрі на той час займали панівне становище в міжнародних відносинах. Побожування стосувалися того, що нові положення стосовно недійсності, припинення договору або зупинення його дії, які були закріплені в розділі V проекту Віденської конвенції, становити небезпеку для їхніх договорів, які не завжди відповідали демократичним принципам міжнародного права.

Чималу дискусію тоді викликало питання закріплення в Віденській конвенції права участі всіх держав у багатосторонніх договорах. Як слушно зазначив І.І. Лукашук, «ця новела мала політичний характер, оскільки західні держави перешкоджали участі в Конференції таким державам, як КНДР, НДР та ДРВ, бо це могло сприяти їх міжнародному визнанню» [10, с. 89]. У запропонованій редакції норма не була підтримана, але Віденською конференцією прийнято Декларацію, яка проголосила, що багатосторонні договори повинні бути відкриті для загальної участі держав.

Ігор Іванович Лукашук справедливо наголошував, що заперечення права на участь у міжнародних договорах рівнозначне визнанню права будь-якої групи держав обговорювати й вирішувати міжнародні проблеми, ігноруючи законні права та інтереси інших держав [6, с. 62].

Досліджуючи право на участь у міжнародних договорах, І.І. Лукашук зауважує, що утвердження в міжнародному праві положення, що зацікавленість є основою права держави на участь у договорі, знаменує істотні зміни в міжнародно-правовому порядку. Адже в минулому головним критерієм участі в договорі була реальна здатність впливати на вирішення відповідної проблеми [9, с. 97].

Жваве обговорення впродовж Віденської конференції викликало питання можливості робити застереження в договорах. Було прийнято запропоноване СРСР формулювання, що містило презумпцію дії договору між державою-автором застереження та державою, яка заперечує проти неї, що має істотне значення для забезпечення універсальної дії загальних багатосторонніх договорів [10, с. 89]. Застереження означає односторонню заяву в будь-якому формулюванні й під будь-якою назвою, зроблену державою під час підписання, ратифікації, прийняття чи затвердження договору або приєднання до нього, за допомогою якого вона бажає виключити або змінити юридичну дію певних положень договору в їх застосуванні до цієї держави [2].

Варто відзначити й унесок українського вченого І.І. Лукашука до проекту Віденської конвенції про право міжнародних договорів під час роботи першої сесії Віденської дипломатичної конференції «З питань кодифікації права міжнародних договорів» у 1968 році. На думку вченого, саме договір є головним засобом для розвитку й імплементації сучасного міжнародного права [4, с. 443].

Умовно можна визначити таку періодизацію участі І.І. Лукашука в роботі Віденської конференції: перший етап – 4 квітня – 30 квітня 1968 року, другий етап – 2 травня – 20 травня 1968 року.

Під час детального аналізу цих етапів можна відзначити таке.

4 квітня 1968 року на засіданні робочої групи конференції під час розгляду змісту ст. 5 проекту Віденської конвенції про право міжнародних договорів, яка була покликана врегулювати питання правоздатності держав щодо укладення договорів, І.І. Лукашук одним із перших виступив проти поправки, внесеної представниками Австрії. Зміни, запропоновані австрійською стороною, стосувалися доповнення змісту зазначеної статті частиною другою, якою передбачалися можливості для держав-членів федерального союзу укладати договори, якщо таке передбачено Конституцією. Український науковець свою позицію аргументував, наводячи приклад УРСР, яка, відповідно до Конституції СРСР, могла вступати в безпосередні зносини з іншими державними утвореннями та укладати з ними договори.

Отже, запропоноване доповнення до змісту вказаної статті, на думку І.І. Лукашука, мало б відобразити загальну практику застосування, а не лише стосовно певної федерації [16, с. 66].

Згодом на 19-му засіданні дипломатичної конференції Комісією міжнародного права винесено поправки стосовно внесення змін до змісту ст. 15 проекту Віденської конвенції про право міжнародних договорів щодо закріплення обов'язку держави не позбавляти договір його об'єкта до набрання ним чинності. Ігор Іванович назвав вищезазначені положення інноваційними, але більшість представників держав, на його думку, здавалося, не були готовими прийняти зазначений факт у тій формі, у якій його було викладено. Водночас сама Комісія визнала факт відсутності загально-го положення із цього питання. До того ж український учений відзначив аксіологічний зміст запропонованого підпункту «а» до ст. 15 проекту Віденської конвенції як прогресивний фактор у процесах розвитку міжнародного права [17, с. 100].

Аналізуючи науковий доробок І.І. Лукашука, варто згадати проте, що ще значно раніше в праці «Про зобов'язання з угоди про переговори» 1962 року український учений розглядав вищезазначену проблему. У роботі він наголошував, що однією з підстав, яка зобов'язує державу утриматися від будь-яких дій, які суперечать договору, доцільно вважати згоду сторін на переговори, щоб укласти договір щодо певного питання. Не можна під прикриттям угоди про переговори здійснювати протилежну йому діяльність [8, с. 118].

Під час розгляду ст. 4 проекту Віденської конвенції щодо змісту договорів, які укладають міжнародні організації, і договорів, прийнятих чи укладених у рамках міжнародних організацій, І.І. Лукашук від імені делегації УРСР висловив підтримку варіанта тексту, який було винесено на розгляд від Редакційного комітету. Ігор Іванович також зазначив, що внесена пропозиція була покликана встановити правило, згідно з яким указана Конвенція буде застосовуватися щодо установчих документів міжнародних організацій і договорів, які були укладені в межах цих організацій і підпадають під дію встановлених правил указаними суб'єктами. Якщо ж та чи інша організація встановила норми, які відрізняються від положень зазначеної Конвенції, пріоритет буде надаватися правилам указаної організації. Ці норми, на думку І.І. Лукашука, стануть «*lex specialis*» [18, с. 148]. Український учений відзначив важливість прийняття окремого документа щодо права договорів міжнародних організацій.

Одним із питань порядку денного 30-го засідання конференції було заплановано розгляд ст. 25 проекту Віденської конвенції. Під час зазначеного обговорення І.І. Лукашук звернув увагу на те, що опосередковано зміст вищевказаної норми в поточній редакції торкається однієї з найважливіших проблем міжнародного та внутрішнього права, а саме застосування норм міжнародного права або міжнародних угод на територіях, належних до тієї чи іншої держави. Міжнародне право не могло б застосовуватися безпосередньо в межах територій, які належать державі, якщо у внутрішньому її законодавстві відсутня відповідна норма. Делегація Української РСР висловила припущення, що формула, прийнята Комісією міжнародного права, яка виражалася в тому, що «застосування договору поширюється на всю територію кожної сторони», фактично суперечила підходам, які існують у сфері міжнародного права, а також основоположним принципам деяких національних правових систем» [19, с. 162].

Професор І.І. Лукашук зазначив, що ст. 25 проекту Конвенції фактично зачепила досить складну проблему застосування норм міжнародного права. Поправка, запропонована українською стороною, спрямовувалася на зміну самого формулювання, але без впливу на зміст статті. Також було висловлено пропозицію щодо передавання тексту зазначеної поправки на розгляд Редакційного комітету. Запропонований варіант ст. 25 проекту Конвенції передбачав положення стосовно того, що, якщо інше не передбачено договором або не встановлено іншим чином, договір є обов'язковим для кожної сторони щодо всієї її території [25, с. 155]. Запропонована І.І. Лукашуком поправка отримала підтримку представників інших держав.

На цьому ж засіданні Віденської конференції І.І. Лукашук наголосив, що запропонована українською делегацією поправка не спрямована на виключення частини тієї чи тієї території зі сфери дії договору, оскільки в її змісті чітко зазначалося, що «договір є обов'язковим для кожної зі сторін щодо всієї своєї території». Основним проблемним питанням, на думку науковця, було те, чи могли б норми міжнародного права застосовуватися безпосередньо на території тієї чи іншої держави [19, с. 163].

Не менш важливою була пропозиція І.І. Лукашука до змісту ст. 44 проекту Конвенції стосовно спеціальних обмежень повноважень на вираження згоди держави, передбачених проектом Конвенції. Він запропонував чіткіше формулювання так званих «спеціальних обмежень», а саме замінити їх на «інструкції уряду» [20, с. 247]. Важливість такого викладення, на думку І.І. Лукашука, полягала в тому, що обмеження можуть міститися у внутрішньому праві й формулювання «інструкції уряду» також деталізує відповідні повноваження. Як наслідок, указана стаття, на його думку, певною мірою дублює попереднє положення про внутрішнє право, що стосується компетенції укладати договори, яке містилося у змісті ст. 43 проекту Віденської конвенції [10, с. 383]. У результаті голосування держав поправку, внесену українських ученим, відхилено [25, с. 167].

Під час розгляду першої частини поправки до ст. 45 проекту Конвенції І.І. Лукашук піддав її критиці, зазначивши, що в такій редакції держава, яка бажає уникнути виконання договору, може стверджувати, що договір не надав їй очікуваних переваг. Він наголосив на тому, що міжнародне право має тенденцію до відмови від практик дискримінації та панування й заміни їх на взаєморозуміння та співпрацю. Саме тому Ігор Іванович наголосив, що запропонована інтерпретація наблизилася б зазначену норму до загального ідеалу справедливості серед усіх людей незалежно від притаманних їм відмінностей [21, с. 252].

Особливу увагу І.І. Лукашук звертав на ст. 46 проекту Конвенції щодо положення внутрішнього права, які стосуються компетенції укладати договори. Український учений відзначив важливу поправку, зроблену Україною та Перу, а саме внесення як винятку можливості посилатися на внутрішнє право за умови порушення конституційного положення «особливо важливого значення» [7, с. 47].

На думку І.І. Лукашука, загалом міжнародному співтовариству вдалося досягнути важкого компромісу між внутрішнім і міжнародним правом при вираженні згоди на обов'язковість договорів. У цьому науковець побачив явний прогрес міжнародного права, який покликаний забезпечити надійність договорів [7, с. 48].

На 47-му засіданні Віденської дипломатичної конференції під час розгляду змісту статей стосовно шахрайства та корупції І.І. Лукашук зазначив, що історія дипломатії містить чимало випадків проявів указаних діянь, тому необхідними є норми, спрямовані проти такої практики, хоча не всі уряди визнавали існування подібного стану речей. Безсумнівним є також те, що зміст указаних статей був досить складним і вимагав уважного вивчення експертами [22, с. 265]. Під час наступного засідання І.І. Лукашук висловився на підтримку змісту першої поправки до ст. 48 проекту Конвенції, яка була внесена США, а саме щодо назви статті як «Примус представника держави». При цьому Ігор Іванович виступив проти іншої пропозиції згаданої держави, оскільки зміни, на думку українського представника, погіршили б юридичну цінність і моральний вплив змісту ст. 48 проекту Конвенції [23, с. 269].

Згодом на 76-й зустрічі під час розгляду ст. 70 проекту Конвенції І.І. Лукашук досить різко висловився щодо поправок, запропонованих до її змісту. На його думку, досить спірною була пропозиція Японії щодо заміни формулювання «держави-агресор» на «державу» та видалення зі змісту статті фрази «з посиланням на агресію цієї держави». Український учений зазначив, що вказані новели не мають ані політичного, ані юридичного, ані морального виправдання. «На політичному рівні сучасна проблема полягає в захисті миру, і Конференція не мала права якимось чином обмежувати сферу дії єдиної, але важливої статті щодо держав-агресорів», – підкреслив І.І. Лукашук [24, с. 454]. На юридичному рівні захист агресії суперечить фундаментальним принципам міжнародного права й, зокрема, правилу «*jus cogens*», яке забороняє застосування сили. Саме тому, на його переконання, прийняття таких поправок означатиме ослаблення всієї міжнародної правової системи, на якій було побудовано світ після Другої світової війни [24, с. 454].

Професор І.І. Лукашук згодом знову підкреслював політичне забарвлення норм, але цього разу це стосувалося статті щодо депозитаріїв договорів у Віденській конвенції. Було закріплено положення про можливих декількох депозитаріїв, яке було викликано розбіжностями серед урядів щодо визнання окремих держав у роки «холодної війни». Зазначена редакція, на думку І.І. Лукашука, покликана забезпечити універсальність договорів там, де вона була особливо важливою [5, с. 66].

Під час роботи Віденської дипломатичної конференції І.І. Лукашук висловив думку, що проект, запропонований Комісією, є задовільним і відображає чинне право в реалістичному вимірі. Представники інших делегацій погодилися з тим, що проект містить «мінімальний рівень прогресивного розвитку» (Гана, Еквадор). Заслуговує на увагу думка, висловлена делегатом від Великобританії, який сказав, що «статті, безсумнівно, містять суттєвий елемент прогресивного розвитку, навіть якщо це стосується їх формулювання, місця та процедури їх застосування» [11, с. 87].

Отже, Віденська конвенція про право міжнародних договорів була прийнята 22 травня 1969 року. Відповідно до ст. 84 Конвенції, набуття чинності відбулося на 30 день після дати здавання на зберігання 35 ратифікаційної грамоти або документа про приєднання. Датою вступу в силу було 27 січня 1980 року, що є доволі коротким терміном для таких нововведень у праві міжнародних договорів. Для Української РСР Конвенція набула чинності 1986 року, а після здобуття нашою державою незалежності чинність підтверджена Законом України «Про правонаступництво України» 1991 року.

Ще до набрання чинності Віденською конвенцією показовим є сприйняття її окремими урядами як надзвичайно важливого та потрібного документа. У листі Державного департаменту до Президента США 1970 року йшлося, що «хоча Конвенція й не вступила в силу, вона вже визнається всіма як авторитетна інструкція для сучасного права договорів і практики». Незважаючи на те що низка великих держав не бере участі в Конвенції, її

нові положення, на думку І.І. Лукашука, також затверджуються як норми загального міжнародного права [10, с. 90].

Станом на 12 травня 2018 року учасниками Віденської конвенції про право міжнародних договорів є 116 держав і 45 держав-підписантів [26], серед впливових держав, які підписали, але й досі не ратифікували Конвенцію, є Сполучені Штати Америки. На офіційному сайті Державного департаменту США зазначено, що багато положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів розглядається ними як міжнародне звичає-ве право [15].

Хоча з дня прийняття Віденської конвенції про право міжнародних договорів пройшло майже 70 років, але вона швидше за все залишиться незмінною протягом тривало часу. Безумовно, практика держав у галузі міжнародних договорів з часу прийняття Віденської конвенції змінилася, але чіткість формулювання норм дали державам змогу адаптувати свою практику не виходячи за межі Конвенції. Скептики стверджують, що час Віденської конвенції вже минув, ставлячи під сумніви її актуальність, але, як зазначав британський науковець Ентоні Ост, Віденська конвенція про право міжнародних договорів є своєрідною «біблією» для міжнародної практики, яка не потребує внесення змін [13]. На думку Е. Оста, зазначений документ зарекомендував себе як інструмент, який справляється з проблемами, що виникають у процесі укладання договорів.

Висновки. Віденська конвенція про право міжнародних договорів посіла чільне місце в галузі права міжнародних договорів. Основоположні принципи Конвенції стали загальновизнаними міжнародно-правовими нормами. У зв'язку з підвищенням ролі міжнародних договорів, збільшення їх кількості, регулювання Віденською конвенцією стадій створення, виконання, призупинення, припинення договору, встановлення повної правоздатності державами укладати договори між собою, їх сумлінне виконання, визначення процедури вирішення суперечок, безсумнівно, відіграють важливу роль для мирного співіснування та зміцнення міжнародного правопорядку.

Варто відзначити й активну участь проф. І.І. Лукашука у Віденській дипломатичній конференції (1968–1969 рр.) та обговорень проекту Віденської конвенції про право міжнародних договорів. На особливу увагу заслуговує непохитність позиції українського науковця щодо фундаментальних питань, а саме стосовно встановлення відповідності тексту Конвенції основоположним принципам міжнародного права. Чимало пропозицій і поправок І.І. Лукашука щодо обов'язковості договору для кожної сторони стосовно всієї її території підтримано представниками більшості держав, що й закріплено в змісті ст. 25 Конвенції. Неодноразово науковець відзначав політичне забарвлення окремих статей Віденської конвенції, зокрема щодо можливих декількох депозитаріїв договорів, яке викликано розбіжностями серед урядів щодо визнання окремих держав у роки «холодної війни».

З притаманною І.І. Лукашуку дипломатичністю він висловлювався щодо поправок, які виглядали абсурдними, оскільки містили своєрідний захист агресії, «пом'якшення» змісту статті стосовно випадків агресії держав, особливо після мільйонних жертв світових війн. Варто також відзначити прогресивність його підходу до формування змісту Віденської конвенції про право міжнародних договорів.

Література:

1. Буткевич В.Г., Буткевич О.В. Гордость науки международного права. Евразийский юридический журнал. 2011. № 6. С. 138–139.
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. 1969. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_118 (дата звернення: 26.04.2018).
3. Задорожний О.В. Игорь Иванович Лукашук – заведующий кафедрой международного права и иностранного законодательства Киевского государственного университета имени Т.Г. Шевченко. Альманах международного права. 2011. Вып. 3. С. 179–188.
4. Лукашук И.И., Талалаев А.Н. Юридическая природа международного договора. Москва, 1963, рецензия. Советский ежегодник международного права. 1966. С. 443–445.
5. Лукашук И.И. Депозитарий международных договоров. Государство и право. 2006. С. 66–75.
6. Лукашук И.И. Некоторые вопросы кодификации и прогрессивного развития права международных договоров. Советский ежегодник международного права. 1968. С. 51–71.
7. Лукашук И.И. О недействительности международных договоров. Государство и право. 2005. С. 42–49.
8. Лукашук И.И. Об обязательствах из соглашения о переговорах. Советский ежегодник международного права. 1962. С. 114–123.
9. Лукашук И.И. Право на участие в международных договорах. Советское государство и право. 1985. С. 94–100.
10. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Заключение международных договоров. Москва: Волтерс Клувер, 2004. Т. 1. 672 с.
11. Лукашук И.И. Современное право международных договоров. Действие международных договоров. Москва: Волтерс Клувер, 2006. Т. 2. 482 с.
12. Павко Я.А. Поняття міжнародного договору, його джерела та суб'єкти: термінологічні аспекти проблеми. Віче. 2013. С. 23–26.
13. Anthony Aust. Vienna Convention on the Law of Treaties. Max Planck Encyclopedia of Public International Law. 2006. URL: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1498> (дата звернення: 20.04.2018).
14. Oliver J. Lissitzyn. Efforts to Codify or Restate the Law of Treaties. Columbia Law Review. 1962. P. 1166–1205.
15. U.S. Department of State. Vienna Convention on the Law of Treaties. URL: <https://www.state.gov/s/l/treaty/faqs/70139.htm> (дата звернення: 21.04.2018).
16. United Nations Conference on the Law of Treaties. 12th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: <http://legal.un.org/docs/?path=../>

- diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr12.pdf&lang=EF (дата звернення: 15.03.2018).
17. United Nations Conference on the Law of Treaties. 19th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr19.pdf&lang=EF (дата звернення: 16.03.2018).
  18. United Nations Conference on the Law of Treaties. 28th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr28.pdf&lang=EF (дата звернення: 17.03.2018).
  19. United Nations Conference on the Law of Treaties. 30th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr30.pdf&lang=EF (дата звернення: 18.03.2018).
  20. United Nations Conference on the Law of Treaties. 44th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr44.pdf&lang=EF (дата звернення: 19.03.2018).
  21. United Nations Conference on the Law of Treaties. 45th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr45.pdf&lang=EF (дата звернення: 20.03.2018).
  22. United Nations Conference on the Law of Treaties. 47th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr47.pdf&lang=EF (дата звернення: 21.03.2018).
  23. United Nations Conference on the Law of Treaties. 48th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr48.pdf&lang=EF (дата звернення: 22.03.2018).
  24. United Nations Conference on the Law of Treaties. 76th meeting of the Committee of the Whole. Vienna, Austria. 1968. URL: http://legal.un.org/docs/?path=../diplomaticconferences/1968_lot/docs/english/sess_1/a_conf39_c1_sr76.pdf&lang=EF (дата звернення: 24.03.2018).
  25. United Nations Conference on the Law of Treaties. First and second sessions. 1971. URL: https://treaties.un.org/doc/source/docs/A_CONF.39_11_Add.2-E.pdf (дата звернення: 25.03.2018).
  26. United Nations. Treaty Collection. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXIII-1&chapter=23&Temp=mtdsg3&clang=en#EndDec (дата звернення: 27.03.2018).
  27. Yearbook of the International Law Commission. Summary Records and Documents of the First Session including the report of the Commission to the General Assembly. 1949. 313 p.

Яремчук В. В. Отражение правовых идей И. И. Лукашука в Венской конвенции о праве международных договоров

Аннотация. В статье проанализированы попытки кодификации права международных договоров, особенности принятия Венской конвенции о праве международных договоров и вклад в нее известного отечественного ученого-международника Игоря Ивановича Лукашука.

Ключевые слова: Игорь Иванович Лукашук, Венская конвенция о праве международных договоров, международный договор, Венская дипломатическая конференция, кодификация.

Yaremchuk V. Displaying Legal Ideas of I. I. Lukashuk in Vienna Convention on the Law of Treaties

Summary. Attempts to codify the law of international treaties, the peculiarities of the adoption of the Vienna Convention on the Law of Treaties and the contribution of the well-known domestic international scientist Igor Ivanovych Lukashuk to it are considered in the article. The author highlights the stages of participation I. I. Lukashuk at the United Nations Conference on the Law of Treaties and analyzed each of them in detail. Particular attention was given to the amendments of the Ukrainian scientist to the draft of Vienna Convention. Suggestions of I.I. Lukashuk, which were supported by the participating states of the Vienna Conference, were also noted. For example, an amendment to article 25 (territorial scope of the treaty) of the Vienna Convention on the Law of Treaties that the treaty is binding on each party in respect of its entire territory was approved. The paper describes the diplomacy of I. I. Lukashuk's statements concerning the proposals that seemed absurd after millions of victims of world wars since they contained a kind of protection of state's aggression. For example, it was Japan's amendment to Article 70 of the draft Vienna Convention, which contained changes in the formulation of the 'aggressor state' to 'state' and others.

Key words: Igor Ivanovych Lukashuk, Vienna Convention on the Law of Treaties, international treaty, United Nations Conference on the Law of Treaties, codification.